

SIVISTYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO

8/1997 vp

**Hallituksen esitys laeiksi työttömien omaehtois-
sen opiskelun tukemisesta ja opintotukilain 6 §:n
muuttamisesta**

Työasiainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 4 päivänä marraskuuta 1997 lähettäessään hallituksen esityksen 215/1997 vp laeiksi työttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta ja opintotukilain 6 §:n muuttamisesta valmisteltavasti käsiteltäväksi työasiainvaliokuntaan samalla määrännyt, että sivistysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto työasiainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- vanhempi hallitussihteeri Hannu Hakkola, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Raila Kangasperko, työasiainministeriö
- neuvotteleva virkamies Leena Koskinen ja opetusneuvos Marita Savola, opetusministeriö
- Aikuiskoulutusneuvoston varapuheenjohtaja Jari-Pekka Jyrkänne, edustaen samalla Suo-

men Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:tä

- johtaja Mikko Viitasalo, Chydenius-instituutti
- koulutus- ja työvoimapolitiittinen asiantuntija Leila Kurki, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- työvoima- ja koulutuspolitiittinen sihteeri Heikki Liede, Akava ry
- koulutuspolitiittinen asiamies Heikki Suomalainen, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto
- koulutuspolitiittinen asiamies Paula Kilpeläinen, Palvelutyönantajat ry.
- puheenjohtaja Ville Marjomäki ja pääsihteeri Heikki Sederlöf, Suomen Kansanopistoyhdistys ry
- hallituksen jäsen Karl Gustav Kunnas, Työttömien Valtakunnallinen Yhteistoimintajärjestö TVY ry
- hallituksen puheenjohtaja Jukka Mäkelä, Omaehtoisen Työllistymisen Tuki ry.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki työttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta. Ehdotus on toinen vaihe niin sanottua koulutusvaikutusta koskevaa järjestelmää, jonka tarkoi-

tuksena on antaa pitkään työelämässä olleille eräin edellytyksin mahdollisuus saada nykyistä parempaa toimeentuloturva opiskelun ajalta. Elokuun 1 päivänä 1997 voimaan tullut ensim-

mäinen vaihe koski pitkäaikaistyöttömiä, jotka aloittavat opiskelun lukuvuoden 1997—1998 aikana, ja oli siten luonteeltaan määräaikainen erillisohjelma. Ehdotus laajentaisi työttömien omaehtoisen opiskelun tukemisen myös muihin työttömiin ja olisi pysyväisluonteinen järjestelmä.

Esityksessä ehdotetaan, että työttömälle annetaan oikeus työttömyysturvan tasoiseen toimeentuloon määräajan myös omaehtoisen opiskelun ajalta. Toimeentuloturva olisi ansioon suhteutetun työttömyyspäivärahan, peruspäivärahan tai työmarkkinatuen tasoista riippuen siitä, mihin etuuteen koulutuksessa oleva olisi ollut oikeutettu työttömänä ollessaan. Uutta etuutta kutsuttaisiin koulutuspäivärahaksi.

Työttömän koulutuspäivärahan myöntämisen edellytyksenä olisi vähintään 10 vuoden työhistoria 15 edellisen vuoden aikana ja 4 kuukauden työttömyys 12 kuukauden aikana ennen koulutuksen alkamista sekä pääsy omaehtoiseen ammatilliseen koulutukseen. Koulutuksen tulisi olla päätoimista, tutkintoon johtavaa ammatillista koulutusta, joka on laajuudeltaan vähintään 20 opintoviikkoa. Myös alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon johtavia opintoja, jotka ovat jääneet kesken ennen työttömyyttä, olisi

mahdollista koulutuspäivärahalla jatkaa. Niin ikään vähintään 20 opintoviikon laajuinen ammatillinen lisäkoulutus sekä ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa järjestetyt vastaavanlaajuiset erikoistumisopinnot olisivat koulutuspäivärahan oikeuttavia.

Koulutuspäivärahaa voitaisiin maksaa enintään 500 maksupäivän ajalta. Enimmäiskeston täyttyminen ei estäisi koulutuksen jatkamista, mutta sen ylittävältä ajalta maksettaisiin opintotukea. Koulutuspäivärahan ja työttömyyspäivärahan yhteenlaskettu enimmäiskesto olisi 586 päivää.

Koulutuspäivärahan myöntämisestä ja maksamisesta huolehtisivat Kansaneläkelaitos ja työttömyyskassat. Koulutuspäiväraha rahoitettaisiin samalla tavalla kuin vastaavantasoiset työttömyysetuudet. Opintotukilain 6 §:ään ehdotetaan samalla tehtäväksi etuuksien yhteensovittamiseksi tarpeellinen muutos.

Ehdotus liittyy valtion vuoden 1998 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan vuoden 1998 alusta. Koulutuspäivärahaa maksettaisiin omaehtoiseen koulutukseen, joka alkaa 1 päivänä elokuuta 1998 tai sen jälkeen.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Hallituksen esitys on toinen vaihe niin sanottua koulutusvakuutusta koskevaa järjestelmää, jonka tarkoituksena on antaa pitkään työelämässä olleille eräin edellytyksin mahdollisuus saada nykyistä parempaa toimeentuloturvaa opiskelun ajalta.

Uuden työttömän omaehtoisen koulutuksen tuen tarkoituksena on varautua työelämän kehityksen asettamiin uusiin ammatitaitovaatimuksiin järjestämällä uusi koulutusmahdollisuus niille työkäisille aikuisille, joilla on työllistymisvaikeuksia.

Työllistymistä edistävä yleissivistävä koulutus. Sivistysvaliokunta viittaa koulutusvakuutuksen ensimmäistä vaihetta koskevasta hallituksen esi-

tyksestä (HE 37/1997 vp) antamaansa lausuntoon (SiVL 5/1997 vp), jossa valiokunta edellyttää, että hallitus selvittää mahdollisuudet yleissivistävien opintojen oikeuttamiseksi aikuisopiskelun toimeentuloturvaan ja samalla varmistaa koulutustarjonnan kehittämisen siten, että syntyy korkeatasoista, vähintään 20 opintoviikon koulutusta, jossa työllistymistä edistävä yleissivistävä koulutus jäsenyy ammattisuuntautuneeksi koulutukseksi ja uuden oppimiseksi.

Hallituksen esitykseen ei sisälly mahdollisuutta saada koulutuspäivärahaa yleissivistäviin opintoihin osallistumisesta.

Valiokunta esittää, että työasiainvaliokunta harkitsee, olisiko tarkoituksenmukaista laajentaa ammatillisia valmiuksia edistävän koulutuk-

sen määrittelyä siten, että peruskoulun oppimäärän suorittamisen tai lukion oppimäärän loppuunsaattamisen ohella koulutustuen kohteena oleville työttömille avattaisiin mahdollisuus sellaisiin yleis- ja ammatillissivistäviin, vähintään 20 opintoviikon laajuisiin opintoihin, joilla on merkitystä työelämään paluuseen tähtäävässä tutkintotavoitteisessa koulutuksessa.

Maksukauden pituus. Valiokunta korostaa, että järjestelmän tarkoituksena on ohjata työttömiä pitempikestoiseen koulutukseen. Tämän tavoitteen kannalta työasiainvaliokunnan tulisi harkita, onko ehdotettu maksukausi tarkoituksenmukainen.

Koulutuksen laatu. Valiokunta kiinnittää erityisesti huomiota koulutuksen korkean laadun turvaamiseen. Korkea laatu motivoi koulutukseen hakeutumista ja edistää työllisyyttä. Järjestettävän koulutuksen tulee olla myös käytännön tasolla räätälöityä koulutusta aikuisille eli sen toteuttamistapa poikkeaa lasten ja nuorten kouluttamisesta.

Valiokunta korostaa erityisesti koulutuksen järjestämistä aikuisille, joiden ammatilliset tai korkeakouluopinnot ovat aikanaan jääneet kesken. Näiden henkilöiden kohdalla on kyse muodollisen pätevyyden hankkimisesta, mutta myös kyseisen henkilön itsetunnon tärkeästä asiasta. Sen ratkaisemiseksi tarvitaan innovatiivisia koulutus-, ohjaus- ja tukijärjestelmiä.

Tiedottaminen ja seuranta. Valiokunta pitää välttämättömänä, että järjestelmästä tiedotetaan tehokkaasti ja niin, ettei esimerkiksi koulutuksen aloittamiselle asetetut määrääjat tiedonpuutteen vuoksi estä tuen saantia.

Välttämätöntä on myös järjestää seuranta siitä, onko lain tavoitteet saavutettu ja ovatko koulutuksen laatu ja kohdentuminen onnistuneet.

Muita huomioita. Koulutusvakuutuksen ensimmäistä vaihetta käsiteltäessä päädyttiin siihen, että työhistoriaa laskettaessa tarkastelujakso pitenee sillä ajalla, jolta lapsen vanhemmalle on maksettu sairausvakuutuslain (364/1963) mu-

kaista äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa tai erityishoitorahaa sellaiselta ajalta, jolta henkilö ei ole ansainnut eläkettä. Tähän hallituksen esitykseen ei vastaavaa säännöstä ole otettu.

Valiokunta kuitenkin korostaa sitä, että yhteiskunnan edun mukaista on tukea lasta kotona hoitaneen mahdollisuuksia koulutuksella saatavaa osaamisensa ja tietonsa työelämän vaatimusten tasolle. Sivistysvaliokunta esittää säädösten muuttamista siten, että tämän lain tarkoittamaan työhistoriaan luettaisiin myös äitiys- ja vanhempainrahakausi. Lisäksi jatkossa tulisi selvittää mahdollisuus lukea työhistoriaan myös lakisääteinen hoitovapaa.

Sivistysvaliokunnan mielestä työasiainvaliokunnan tulisi harkita sitä, että koulutus- ja erorahaston yhteyteen perustettava lautakunta muodostuisi sellaiseksi, jonka lausunnot olisivat sitovia. Tällöin tulisi myös määritellä nykyistä selvemmin ne tilanteet, joissa lautakunnalta on pyydetty lausuntoa.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että lakiesitys mahdollistaa osa-aikatyössä olevalle, soviteltua päivärahaa saavalle työntekijälle hakeutumisen koulutukseen samoin etuuksin, jotka on tarkoitettu periaatteessa kokoaikatyöttömille. Tällainen työssä käyvä henkilö on lisäksi säilyttänyt lähes kokoaikaisen aikaisemman nettotulotasonsa.

Valiokunta toteaa, että usealla alalla on suunnitteilla yliopistoissa suoritettavia lisensiaattitutkintoja, jotka ovat ammatillisesti suuntautuneita. Näiden asema on koulutustuen kannalta epäselvä. Sen vuoksi valiokunta pitää välttämättömänä, että tällaisten opiskelijoiden oikeus koulutustuen saantiin selvitetään.

Lausunto

Edellä lausutun perusteella sivistysvaliokunta kunnioittavasti esittää,

että työasiainvaliokunta ottaa huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Helsingissä 25 päivänä marraskuuta 1997

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Kirsti Ala-Harja /kok	Markku Markkula /kok (osittain)
vpj.	Jukka Gustafsson /sd (osittain)	Kalevi Olin /sd
jäs.	Jouko Jääskeläinen /skl (osittain)	Aino Suhola /kesk (osittain)
	Tapio Karjalainen /sd	Säde Tahvanainen /sd
	Ossi Korteniemi /kesk	Hannu Takkula /kesk (osittain)
	Irina Krohn /vihr (osittain)	Irja Tulonen /kok
	Risto Kuisma /nuors (osittain)	Anu Vehviläinen /kesk
	Jaakko Laakso /vas	Ulla-Maj Wideroos /r.
	Reino Laine /vas	

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Perustelut

Hallituksen esitys (HE 215/1997 vp) laiksi työttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta laajentaa työttömien oikeutta työttömyysturvan tasoiheen toimeentuloon omaehtoisen opiskelun ajalta. Kysymyksessä on ns. koulutusvakuutuksen toinen vaihe, ja se on tarkoitettu olemaan pysyvä järjestelmä. Tavoitteena on, että vuonna 1998 koulutukseen osallistuisi 6 600 ja vuonna 1999 11 000 työtöntä. Muun muassa SAK ja STTK pitivät opiskelijamäärätavoitetta korkeana. Hallituksen esityksessä työttömän koulutuspäivärahan myöntämisen yksi edellytys olisi vähintään 10 vuoden työhistoria 15 edellisen vuoden aikana. Koulutukseen osallistuvien tavoitemäärään nähden 10 vuoden työssäoloaika viimeisen 15 vuoden aikana on liian suuri. Siksi 15 vuoden aikarajoitus pitäisikin poistaa. Koulutuspäivärahan ehtojen lieventäminen on perustelua siitäkin syystä, että elokuun alusta 1997 voimaan tulleen koulutusvakuutuksen ensimmäisen vaiheen (pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tuki)

vetovoima on ollut huomattavasti odotettua alhaisempi.

Edellä mainitun lisäksi on huolehdittava siitä, ettei äitiys- tai vanhempainlomalla olleita henkilöitä aseteta huonompaan asemaan samaan aikaan työelämässä olleiden kanssa. Kansalaisten tasa-arvoisen kohtelun nimissä tämä näkökohta olisi lisättävä lain 4 §:ään. Siksi katsomme, että 4 §:ään tulisi tehdä lisäys, jonka työasiainvaliokunta teki jo koulutusvakuutuksen ensimmäisen vaiheen lakiesityksen käsittelyn yhteydessä, mikä takaisi sen, että aika, jolta on maksettu äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa tai erityishoitorahaa huomioidaan hakijan työhistoriaa laskettaessa.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella esitämme,

että työasiainvaliokunta ottaa mietintöä laatiessaan huomioon, mitä tässä eriävässä mielipiteessä on esitetty.

Helsingissä 25 päivänä marraskuuta 1997

Ossi Korteniemi /kesk
Anu Vehviläinen /kesk
Risto Kuisma /nuors

